

نگاهی بر یک دهه وبلاگ‌نویسی

کتابداران ایران

تألیف:

دکتر امیررضا اصنافی

(استادیار گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه شهید بهشتی)

مریم پاکدامن نائینی

(دانشجوی دکتری علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه پیام نور مشهد و کارشناس ارشد

علم اطلاعات و دانش‌شناسی کتابخانه پژوهشگاه بین‌المللی زلزله‌شناسی)

محمد زره‌باز

(دانشجوی دکتری علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه فردوسی مشهد)

با مقدمه‌ای از:

دکتر محسن حاجی زین‌العابدینی

(استادیار مرکز اطلاعات و مدارک علمی جهاد کشاورزی)

اصنافی، امیررضا، ۱۳۵۹ -	سرشناسه
نگاهی بر یک دهه وبلاگ‌نویسی کتابداران ایران/تالیف امیررضا اصنافی، مریم پاکدامن نائینی، محمد زره‌ساز؛ با مقدمه‌ای از محسن حاجی‌زین‌العابدینی.	عنوان و نام پدیدآور
تهران: چاپار، ۱۳۹۲.	مشخصات نشر
۲۳۰ ص.	مشخصات ظاهری
978-600-276-039-5	شابک
فیبا	وضعیت فهرست‌نویسی
کتابداران - ایران - وبلاگ‌ها	موضوع
کتابداری - وبلاگ‌ها	موضوع
پاکدامن نائینی، مریم، ۱۳۶۳ -	شناسه افزوده
زره‌ساز، محمد، ۱۳۵۸ -	شناسه افزوده
حاجی‌زین‌العابدینی، محسن، ۱۳۵۲ -، مقدمه‌نویس	شناسه افزوده
۱۳۹۲. ۹۶۸/الف / Z۶۷۴/۸۲	رده‌بندی کنگره
۰۶/۷۵۲	رده‌بندی دیویی
۳۳۵۴۵۸	شماره کتابشناسی ملی

تهران: ۸۸۸۹۹۶۸۰ - ۰۹۱۲۱۹۶۰۲۱۶

تهران - خیابان ولی عصر (عج) - بالاتر از رشت

کوچه نوربخش - پلاک ۴۰ - نشر چاپار

نگاهی بر یک دهه وبلاگ‌نویسی کتابداران ایران

تألیف: دکتر امیررضا اصنافی، مریم پاکدامن نائینی، محمد زره‌ساز

با مقدمه‌ای از: دکتر محسن حاجی‌زین‌العابدینی

صفحه‌آرایی و طراح جلد: رحیم کبیرصابر

ناظر فنی چاپ: مریم تفضلی

چاپ اول ۱۳۹۲

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

ISBN: 978-600-276-039-5

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۲۷۶-۰۳۹-۵

حق هرگونه چاپ و انتشار محفوظ است.

قیمت: ۹۰۰۰ تومان

فهرست

.....	سخن اول	۹
.....	پیش درآمد	۱۵
.....	فصل اول: وبلاگ‌نویسی چیست؟	۱۹
.....	فصل دوم: ورود وبلاگ به کتابخانه‌های ایران	۵۳
.....	فصل سوم: یادداشت‌های برگزیده کتابداران وبلاگ‌نویس	۱۰۳
.....	یادداشت میترا آبیاری	۱۰۶
.....	سمینار سرچ پیشرفته	۱۰۶
.....	یادداشت‌های دکتر امیررضا اصنافی	۱۰۷
.....	هفت سال با خانه کتابدار	۱۰۷
.....	شهامت ((نه)) گفتن	۱۰۹
.....	اطلاعات همراه‌کننده!	۱۱۱
.....	یادداشت‌های دکتر غلامرضا امیرخانی	۱۱۲
.....	سیادت	۱۱۲
.....	فانی ولی باقی	۱۱۴
.....	مدرك	۱۱۵
.....	یادداشت‌های فاطمه پازوکی	۱۱۷
.....	هنرش نیز بگو	۱۱۷
.....	کتابداران و سهیل‌اندیشی تاریخی	۱۱۹
.....	روایتی دیگر از تغییر عنوان رشته	۱۲۰
.....	نقبی به خاطرات دور	۱۲۲

- یادداشت‌های مریم پاکدامن نائینی..... ۱۲۷
- کتاب انوشه..... ۱۲۷
- خدمت چت با کتابدار مرجع برای اولین بار در ایران..... ۱۲۹
- کتابخانه‌ای که فاطمه معتمدآریا را فاطمه معتمدآریا کرد..... ۱۳۰
- چشم تولد ۹۰ سالگی در کتابخانه..... ۱۳۱
- یادداشت‌های دکتر محسن جعفری مذهب..... ۱۳۲
- آتشی بین هند و کتاب..... ۱۳۲
- جای خالی قورباغه‌ها و لاک‌پشت‌ها..... ۱۳۳
- یادداشت‌های دکتر محسن حاجی زینالعابدینی..... ۱۳۴
- صمیمانه و ناصحانه..... ۱۳۴
- راه مهم است نه مقصد..... ۱۳۷
- اینجا کتاب فرهنگ..... ۱۴۰
- یادداشت‌های دکتر فریبرز خسروی..... ۱۴۸
- بدون شرح..... ۱۴۸
- میراث ملی ضد آب..... ۱۴۹
- دفاع در پنج پرده..... ۱۵۱
- یادداشت امیرحسین رجب‌زاده عصارها..... ۱۵۳
- لطفاً خسته نباشید!!!..... ۱۵۳
- یادداشت‌های فرزانه شادان‌پور..... ۱۵۵
- سکوت..... ۱۵۵
- موج‌سواران مدیریت دانش..... ۱۵۶
- الیتیزم در کتابداری و اطلاع‌رسانی..... ۱۵۷
- یادداشت‌های دکتر مریم صراف‌زاده..... ۱۵۸
- تبادل دانش در حاشیه کنفرانس‌ها..... ۱۵۸
- ما و اونا..... ۱۵۹
- نقش کتابخانه‌های عمومی در احیای ترانه‌های سنتی کودکان..... ۱۵۹
- به جنگل‌ها فکر کنید- در مذمت اسراف..... ۱۶۰
- هیس در کتابخانه‌های تخصصی/سازمانی..... ۱۶۱

یادداشت‌های نوش زاد فتوحی.....	۱۶۲
در کتابخانه‌ها اگر کار می‌کنید کتاب‌های نگهداری از محیط زیست را تبلیغ کنید.....	۱۶۲
در حاشیه مجمع سالانه انجمن.....	۱۶۴
یادداشت‌های طاهره کرمی.....	۱۶۶
حرف اول.....	۱۶۶
درگذشت یک محقق.....	۱۶۸
وبلاگ‌های مرده.....	۱۶۹
یادی از وبلاگ‌هام.....	۱۷۲
یادداشت دکتر شیما مرادی.....	۱۷۳
وبلاگ: داروی روح.....	۱۷۳
یادداشت‌های فرامرز مسعودی.....	۱۷۵
کتابداری ایران یک رشته کاملاً پیر و مادر دار است!.....	۱۷۵
یک شوخی، یک اشتباه و یک قانع.....	۱۸۲
کتابخانه‌ها و فضای رقابتی.....	۱۸۵
یادداشت‌های رحمان معرفت.....	۱۹۱
اشک‌ها و لبخندها.....	۱۹۱
المپیاد کتابداری و اطلاع‌رسانی!.....	۱۹۴
یادداشت‌های دکتر لیلا (رویا) مکتبی فرد.....	۱۹۵
سندرم کهنگی مقالات مجلات کتابداری و اطلاع‌رسانی.....	۱۹۵
در حاشیه طرح ده هزار نمایشگاه کتاب در ده هزار مدرسه.....	۱۹۷
آیا کوزه‌گر همیشه از کوزه شکسته آب می‌خورد؟!.....	۱۹۹
یادداشت‌های دکتر یزدان منصوریان.....	۲۰۳
بازار پر رونق نشر و بازار کساد نقد.....	۲۰۳
بارش بی‌وقفه کلمات.....	۲۰۵
یادداشت‌های سودابه نوذری.....	۲۰۷
۶ سیگما.....	۲۰۷
دایره‌المعارف کتابداری و اطلاع‌رسانی.....	۲۰۹
ویژه‌نامه چهارم: کتاب و کتابخوانی.....	۲۱۰

یادداشت‌های زهره نیکخواه..... ۲۱۴

چی فکر می‌کردم چی شدم؟..... ۲۱۴

آفتابگردان: روزنامه‌ی محبوب سال‌های نوجوانی من!..... ۲۱۶

فصل چهارم: آثار منتشر شده در زمینه وبلاگ در کتابداری و اطلاع‌رسانی ایران..... ۲۱۹

www.ketab.ir

ویژگی بارز دنیای حاضر، تعاملی و دوسویه بودن آن است. حالا وضعیت دنیا به گونه‌ای است که کسی نمی‌تواند حرف یک سویه داشته باشد، بلکه مبنای گفتمان‌ها بر گفت و شنفت بنا شده است. زمانی بود که بشر، در زندگی فردی و اجتماعی، به خودش اجازه می‌داد که حرفی را بزند بدون اینکه انتظار و تحمل شنیدن پاسخ یا نظری دیگر را داشته باشد. همین رویه، نه به عمد که بنا بر اقتضای زمانه و فناوری، در محیط اینترنت و وب هم حاکم شده بود. یعنی اینکه فرد یا گروهی، محیطی را به نام وبگاه ایجاد می‌کردند و آنچه را به زعم خودشان برای مخاطب مفید تشخیص می‌دادند در آن می‌گذاشتند و رسالت خود را تمام شده می‌پنداشتند. اگر مخاطب نسبت به کل موضوع یا بخش‌هایی از آن نظر یا مخالفتی داشت، معلوم نبود که به این سادگی بتواند نظرش را بازتاب دهد. اما، مرور زمان و بلوغ فناوری از یک‌سو و دمیدن روح آزادی‌طلبی در کالبد جوامع و اهمیت گفتمان در اجتماعات آدمیان از سوی دیگر، منصفه ظهور فضایی شد که در آن نه حرف یک‌سویه، که گفتمان دوطرفه سنجه شد و از ملزومات جامعه. این نظرخواهی و نظردهی که از اجزای وب ۲ به شمار آمده و در دهه ۲۰۰۰ میلادی (۱۳۸۰)

خورشیدی) به عرصه آمده و سیر تکاملی طی کرد را شاید بتوان انقلابی در عرصه گفتمان مکتوب بشر به شمار آورد. چرا که در گذشته و در محیط غیر وبی نیز اگر چیزی نوشته و منتشر می‌شد، تدبیری برای نظرخواهی مستقیم اندیشیده نشده و از نظر اجرایی و فضای کاری، خیلی هم امکان‌پذیر نبود و این اتفاق کمی نبود که هر مخاطبی بدون محدودیت زمانی و مکانی و سایر محدودیت‌ها بتواند اثر منتشر شده‌ای را قبول، رد یا مورد نقد و موشکافی قرار دهد. شاید بتوان بارزترین و رایج‌ترین نماد وب ۲ را وبلاگ قلمداد کرد. در بین همزادهای وبلاگ، فضاهایی مثل ویکی‌ها، شبکه‌های اجتماعی و ...، وبلاگ کارکردی متفاوت‌تر داشته و از ماندگاری و به نوعی اصالت بیشتری برخوردار است. بلایده‌ای که مانند سایر مظاهر فناورانه دوران اوج و فروز داشته و اگر چه به سال معمولی، سالیان کم و به سال اینترنتی، سالیان درازی از ظهور آن می‌گذرد، اما همچنان یکی از رسانه‌های پرطرفدار و کارآمد در جهان حاضر به شمار می‌آید.

وبلاگ در دنیای کتابداری و اطلاع‌رسانی و به ویژه در محیط ایرانی این حوزه، همانند اقبالی که در ایران به وبلاگ‌نویسی صورت گرفت، با استقبال روبه‌رو شده و در کمتر از یکسال از رواج آن در کشور به حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی نیز وارد شد. شاید یکی از دلایل استقبال و رونق وبلاگ‌نویسی در کتابداری و اطلاع‌رسانی را بتوان قرابت ذاتی کتابداری و اطلاع‌رسانی با کارکرد وبلاگ به شمار آورد. زیرا هر دو برای نشر و آگاهی‌رسانی، زمینه‌ها و کارکردهای

مناسبی دارند. به همین دلیل، کتابداران وبلاگ را به عنوان ابزاری کارا برای انواع فعالیت‌های خود به کار گرفتند و به سرعت در استفاده و رواج آن رشد کردند. این رشد چنان سریع و گسترده بود که در دوره‌ای، کمتر کتابخانه یا کتابداری را می‌شد ملاحظه کرد که دستی در وبلاگ نداشته و به نوعی با آن درگیر نباشد. همین موضوع، یک تغییر فضا و نگرشی را در کتابخانه‌ها و کتابداران به وجود آورد. نگرشی که در آن صرفاً تهیه، پردازش و اشاعه اطلاعات ملاک نبود، بلکه توجه به مخاطب و اهمیت دادن به نظرات او هم جایگاهی پیدا می‌کرد. همین ساختار و کارکرد وبلاگ باعث شد که بسیاری از کتابخانه‌ها و کتابداران که تا قبل از آن فقط منابع را بر اساس نظرانی محدود تهیه کرده و خدمات کتابخانه را نیز بر همان اساس ارائه می‌کردند، به جایگاه و نظر مخاطب توجه کرده و نقشی مهم برای آن قائل شوند. از این رو، پدیده وبلاگ در بین کتابداران به سرعت اعتباری یافته و رشد پیدا کرد.

یکی از ملزومات محیط وب، روزآمدی است. اگر در دنیای علم گفته می‌شود «منتشر کن یا بمیر» شاید در محیط وب بتوان گفت «روزآمد کن یا بمیر». یعنی، اگر اطلاعات ارائه شده در محیط وب روزآمد نشود، به مرگ دچار شده است. بر همین اساس، وبلاگ‌های به سرعت متولد شده حوزه کتابداری که بسیاری از آنها ثمره کنجکاوی و گیرایی پدیده‌های فناورانه‌ای چون وبلاگ بود، به سرعت و به دلیل روزآمد نشدن، یکی پس از دیگری از محیط وب و از روی سرورهای پشتیبانی کننده وبلاگ‌ها حذف می‌شدند. چه بسیار

وبلاگ‌هایی که در طول مدت فعالیت خود، مطالب و نوشته‌های عالی و مفیدی منتشر کردند، اما به دلیل وقفه ایجاد شده برای روزآمدی، از دنیای وب خداحافظی کرده و آن همه مطالب مفید و شاید خاطرات شیرینی که برای خود و مخاطبین رقم زده بودند، به باد فراموشی سپرده شدند. مشاهده این وضعیت از یک سوی و دانش و تجربه وبلاگ‌نویسی و وبلاگ‌سازی کتابداران از سوی دیگر، جرقه‌های برگزاری فضایی برای توجه بیشتر به وبلاگ در محیط کتابداری و اطلاع‌رسانی را ایجاد کرد. چه بسیار ملاحظه می‌شد و می‌شود که وبلاگ‌های فعال و خوبی حضور داشته‌اند ولی به دلیل عدم روزآمدی حذف شده و دیگر نام و نشانی از آنها باقی نمانده است. این در حالی است که این وبلاگ‌ها بخشی از تاریخ علم کتابداری و اطلاع‌رسانی هستند و نمی‌شود پدیده‌ای که در دوره‌هایی محل و مرجع بسیاری بوده است به این سادگی حذف شده و از بین برود.

یکی از مهمترین اهداف کتاب حاضر که شاید بتوان آن را محصول «جشنواره وبلاگ‌های کتابداری و اطلاع‌رسانی ایران»^۱ به شمار آورد، ثبت و مستندسازی فعالیت‌های پر جوش و خروش و تاریخی کتابداران در عرصه وبلاگ است. همین قدر که نامی و در صورت امکان شناسنامه‌ای از وبلاگ‌های فعال و وبلاگ‌های از بین رفته کتابداری ثبت شود به نوعی به تاریخ علم کتابداری و اطلاع‌رسانی کمک شده است. چرا که این وبلاگ‌ها در دوره بالندگی و شکوفایی

۱. این جشنواره در ۱۶ بهمن ماه ۱۳۹۰ که مصادف با تولد اولین وبلاگ کتابداری و اطلاع‌رسانی بود (۱۳۸۱/۱۱/۱۶)، در سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران برگزار شد.

خود چه بسیار افراد را تغذیه اطلاعاتی کرده و به نوعی به رشد و ارتقاء آنها و در نتیجه جامعه کتابداری و اطلاع‌رسانی کمک کرده‌اند.

مایه می‌خرسندی است که کتاب توسط آقای دکتر امیررضا اصنافی، خانم مریم پاکدامن و آقای زره‌ساز، که از کتابداران با سابقه در عرصه نظری و عملی وبلاگ‌نویسی هستند به زیور طبع آراسته می‌شود. تلاش‌های این همکاران ارجمند، هم در برگزاری جشنواره وبلاگ‌های کتابداری و اطلاع‌رسانی و هم در عرصه‌های دیگر مرتبط با وبلاگ‌نویسی موجب غنای این حوزه شده است.

در پایان، امیدوارم عرصه وبلاگ‌نویسی به عنوان پدیده‌ای که برای یکی دو نسل از کتابداران و اطلاع‌رسانان یک فعالیت علمی جدی به شمار آمده است، همچنان فعال بوده و اگر چه ممکن است با فناوری جدیدتری جایگزین شود، اما روح توجه به مخاطبی که با خود به ارمغان آورده همچنان مستدام و پاینده باد.

محسن حاج‌زین‌العابدینی

۱۳۹۱/۸/۱۳

در روز غد سعید غدیر

www.ketab.ir

پیش‌درآمد

ورود رایانه به کتابخانه‌ها گواهی بر این امر است که برخی تغییرات رخ داده است و احتمالاً این تحولات و تغییرات ادامه‌دار خواهد بود. فناوری‌ها برای خدمات کتابخانه دارای اهمیت ویژه‌ای هستند، چرا که کتابخانه‌ها با دانش مضبوط سروکار دارند. هرچند نمی‌توان معلوم ساخت که در صدسال آینده، چه فناوری‌هایی پدید خواهد آمد اما هر چه که هست، کتابخانه‌ها باید بیش از پیش خود را برای تحولات آماده سازند؛ زیرا انتظار کاربران هم این است که آنها از نوآوری‌ها و فناوری‌های گوناگون برای تسهیل و تسریع دسترسی به اطلاعات بهره بگیرند. یکی از این نوآوری‌ها که از زمان پیدایش در جهان و ایران، کتابداران به استقبال آن رفتند وبلاگ است. وبلاگ، در بدو امر، پدیده‌ای سرگرم‌کننده بود؛ ولیکن به تدریج کاربران مختلف دریافته‌اند که می‌توانند از قابلیت‌های مختلف آن، جهت تبادل اندیشه بهره بگیرند. کتابداران نیز از این رسانه، جهت تعامل هر چه بیشتر با کاربران کتابخانه خود سود جسته‌اند. در ایران، از سال ۱۳۸۱ به طور رسمی وبلاگ مورد استفاده کاربران و به خصوص کتابداران قرار گرفت و در این ده سال، وبلاگ‌های متعددی توسط کتابداران ایجاد

و نسبت به تولید محتوا در آنها اقدام شد. مقالات، کتابها، پایان‌نامه‌ها و آثار پژوهشی گوناگونی نیز در این مقوله منتشر شد. این امر، نشان از اهمیت این محمل جدید اطلاعاتی بین کتابداران دارد. با توجه به اینکه یک دهه از عمر وبلاگ‌نویسی در حوزه علم اطلاعات و دانش‌شناسی ایران می‌گذرد، کتاب حاضر در نظر دارد نظری بر فعالیت کتابداران در عرصه وبلاگ‌نویسی داشته باشد.

این کتاب در ۲ فصل تهیه شده است. فصل اول، وبلاگ‌نویسی چیست نام دارد. در این فصل به طور مختصر، مروری بر نحوه ایجاد وبلاگ در محیط‌های پرشین بلاگ و بلاگفا برای مبتدیان وبلاگ‌نویسی صورت گرفته و در ادامه، بر اساس تجربیات نگارندگان کتاب حاضر، اصولی را که باید در وبلاگ‌نویسی در نظر داشت برای خوانندگان ارائه شده است.

فصل دوم، ورود وبلاگ به کتابخانه‌های ایران، نام دارد که در این فصل، در زمینه پیشینه بهره‌گیری از وبلاگ توسط کتابداران ایران بحث به میان آمده و در حقیقت، نگاه اجمالی و تاریخی به سیر پیدایش وبلاگ در حوزه علم اطلاعات و دانش‌شناسی در داخل کشور شده است. از آنجا که در سایر منابع، تاریخچه پیدایش وبلاگ در جهان و ایران مطرح گشته، از ذکر مجدد این بحث در کتاب حاضر پرهیز شده است.

فصل سوم، به یادداشتهای برگزیده کتابداران و اساتید وبلاگ‌نویس اختصاص دارد.

در فصل چهارم که کتابشناسی وبلاگ در حوزه علم اطلاعات و دانش‌شناسی ایران، محصول علمی «جشنواره وبلاگ‌های کتابداری و اطلاع‌رسانی ایران»، بوده است که برای نخستین بار توسط انجمن کتابداری و اطلاع‌رسانی ایران با همکاری اتحادیه انجمن‌های علمی دانشجویی کتابداری ایران (ادکا) در زمستان ۱۳۹۰ برگزار شده است. کتابشناسی، مقالات علمی و بعضاً عمومی، کتاب، پایان‌نامه، مقالات و پوسترهای کنفرانس در زمینه وبلاگ را با تأکید بر جنبه‌های علم اطلاعات، شامل می‌شود. اطلاعات مربوط به منابع یاد شده از طریق جستجو در فهرست پیوسته کتابخانه ملی ایران، پایگاه اینترنتی مگ ایران، و نیز به وسیله فراخوان عمومی برای کتابدارانی که دارای کتاب، مقاله، طرح پژوهشی، پایان‌نامه و نظایر آنها در حوزه وبلاگ بوده‌اند، در گروه‌های بحث الکترونیکی کتابداری ایران^۱ استخراج شده است. امید است این اثر، که حاصل تلاش کتابداران وبلاگ‌نویس است بتواند مورد استفاده جامعه کتابداری ایران واقع شود. در نهایت، تدوین‌گران کتاب حاضر، از زحمات سرکار خانم زینب ابراهیمی، کارشناس ارشد رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه خوارزمی که در گردآوری آثار علمی جهت کتابشناسی وبلاگ همکار داشتند و جناب آقای موسی محمدی، مدیر محترم نشر چاپار که زحمت انتشار این اثر را تقبل کردند، نهایت سپاسگزاری را دارند.